

ΠΡΑΚΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

20 ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ & ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΦΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ

Όταν κρατείσαι ή ελέγχεσαι από την αστυνομία

1. Μπορεί η αστυνομία να με σταματήσει για εξακρίβωση στοιχείων στον δρόμο;

Ναι. Η αστυνομία μπορεί να ζητήσει την εξακρίβωση των προσωπικών στοιχείων ατόμου στον δρόμο και να οδηγήσει στο αστυνομικό τμήμα για εξέταση άτομα τα οποία στερούνται στοιχείων αποδεικτικών της ταυτότητάς τους. Αν το άτομο φέρει μαζί του τα στοιχεία της ταυτότητάς του και τα επιδείξει, τότε εκεί θα πρέπει να σταματά ο έλεγχος από την αστυνομία και κάθε άλλη ενέργεια.

2. Μπορεί η αστυνομία να με προσαγάγει ακόμη και αν έχω μαζί μου ταυτότητα;

Ναι, θα πρέπει όμως η συμπεριφορά του ατόμου που προσαγάγεται να έχει δημιουργήσει σοβαρές και εξατομικευμένες υποψίες στην αστυνομία για παραβίαση του νόμου. Δεν αρκεί, για παράδειγμα, το γεγονός ότι το άτομο απλά περνούσε ή έτυχε να βρίσκεται σε σημείο όπου εκδηλώνονται αναταραχές ή έκνομες ενέργειες. Η αστυνομία φέρει το βάρος της απόδειξης των στοιχείων που νομιμοποιούν την κράτηση. Κατά την προσαγωγή το άτομο θεωρείται κρατούμενο αφού είναι υπό τον έλεγχο της αστυνομίας, σύμφωνα με τα ελληνικά δικαστήρια.

Όταν κρατείσαι ή ελέγχεσαι από την αστυνομία

3. Σε ποιες ερωτήσεις των αστυνομικών είμαι υποχρεωμένη/ος να απαντήσω στο πλαίσιο αστυνομικού ελέγχου;

Ισχύει το δικαίωμα σιωπής. Τα υπό έλεγχο άτομα δεν υποχρεούνται να απαντήσουν σε ερωτήσεις των αστυνομικών που στόχο έχουν τη συγκέντρωση πληροφοριών, εφόσον δεν έχουν ενημερωθεί ότι είναι ύποπτα για κάποια συγκεκριμένη αξιόποινη πράξη. Η άσκηση του δικαιώματος σιωπής δεν μπορεί να αξιοποιηθεί σε βάρος υπόπτων και κατηγορουμένων. Ακόμη και η επίδειξη μιας γενικότερης συμπεριφοράς μη συνεργασίας του/ης πολίτη με την αστυνομία δεν μπορεί να θεωρηθεί υπόνοια τέλεσης κάποιου αδικήματος.

4. Επιτρέπεται η αστυνομία να ψάξει την τσάντα μου ή να μου κάνει σωματικό έλεγχο;

Ναι, αλλά **μόνο εφόσον** υφίσταται σοβαρή υπόνοια τέλεσης αξιόποινης πράξης ή καθίσταται απόλυτη ανάγκη. Σοβαρή υπόνοια δεν υφίσταται απλώς και μόνο επειδή το υπό έλεγχο άτομο βρισκόταν σε κάποιον συγκεκριμένο τόπο (π.χ. πλησίον μιας περιοχής στην οποία πραγματοποιείται διαμαρτυρία).

Όταν κρατείσαι ή ελέγχεσαι από την αστυνομία

5. Επιτρέπεται η αστυνομία να μου ασκήσει βία κατά την προσαγωγή ή τη σύλληψη;

Οχι. Ακόμη και η άσκηση της αναγκαίας σωματικής βίας από την αστυνομία που σκοπό έχει την ακινητοποίηση και δέσμευση του ατόμου, θα πρέπει να γίνεται με ήπια μέσα και να είναι όσο το δυνατόν περιορισμένη, χωρίς να προκαλεί δυσανάλογες βλάβες. Μετά την ακινητοποίηση ή τη σύλληψη η αστυνομική βία είναι παράνομη. Αν υπάρξουν ενδείξεις ή καταγγελία για άσκηση βίας κατά τον έλεγχο, την προσαγωγή, τη σύλληψη ή την κράτηση το βάρος απόδειξης το φέρουν οι αρχές.

6. Σε ποιές περιπτώσεις η αστυνομία μπορεί να μου περάσει χειροπέδες;

Ναι, αλλά μόνο εφόσον υφίσταται σοβαρή υπόνοια τέλεσης αξιόποινης πράξης ή καθίσταται απόλυτη ανάγκη. Σοβαρή υπόνοια δεν υφίσταται απλώς και μόνο επειδή το υπό έλεγχο άτομο βρισκόταν σε κάποιον συγκεκριμένο τόπο (π.χ. πλησίον μιας περιοχής στην οποία πραγματοποιείται διαμαρτυρία).

Όταν κρατείσαι ή ελέγχεσαι από την αστυνομία

7. Πότε πρέπει να απαιτήσω επικοινωνία με τον/τη δικηγόρο μου;

Εφόσον ολοκληρωθεί ο έλεγχος στοιχείων αποδεικτικών της ταυτότητάς του ατόμου, και εφόσον το άτομο ενημερωθεί από τους/ις αστυνομικούς ότι είναι ύποπτο για κάποια συγκεκριμένη αξιόποινη πράξη, μπορεί να ζητήσει την επικοινωνία με δικηγόρο. Η επικοινωνία με δικηγόρο θα πρέπει να πραγματοποιηθεί χωρίς καθυστέρηση και οπωσδήποτε πριν το άτομο εξεταστεί από την αστυνομία ή άλλη αρχή.

8. Έχω προσαχθεί/συλληφθεί και βρίσκομαι σε αστυνομικό τμήμα, τι δικαιώματα έχω;

Κάθε άτομο το οποίο είναι ύποπτο ή κατηγορούμενο και το οποίο προσάγεται και κρατείται ή έχει συλληφθεί, θα πρέπει να έχει **άμεσα πρόσβαση σε έγγραφο στο οποίο καταγράφονται τα δικαιώματά του σε απλή και κατανοητή γλώσσα.** Το έγγραφο θα πρέπει να περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με: α) το δικαίωμα παράστασης με συνήγορο, β) το δικαίωμα και τις προϋποθέσεις παροχής δωρεάν νομικών συμβουλών, γ) το δικαίωμα ενημέρωσης σχετικά με την κατηγορία, δ) το δικαίωμα διερμηνείας και

Όταν κρατείσαι ή ελέγχεσαι από την αστυνομία

μετάφρασης, ε) το δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης, στ) το δικαίωμα πρόσβασης στο υλικό της δικογραφίας, ζ) το δικαίωμα ενημέρωσης των προξενικών αρχών και ενός επιπλέον προσώπου της επιλογής του, η) το δικαίωμα σε επείγουσα ιατρική περίθαλψη, θ) τον ανώτατο αριθμό ωρών ή ημερών κατά τις οποίες ο/η κατηγορούμενος δύναται να στερηθεί της ελευθερίας του/ης προτού προσαχθεί ενώπιον δικαστικής αρχής και ι) πληροφορίες σχετικά με τις δυνατότητες προσβολής του νόμιμου χαρακτήρα της σύλληψης ή της κράτησης.

9. Είμαι θύμα αστυνομικής βίας, τι πρέπει να κάνω;

Μπορείς να υποβάλλεις καταγγελία στις αρμόδιες υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας. Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο της ειδικής αρμοδιότητας της Αρχής ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, μετά από σχετική καταγγελία πολίτη, μπορεί να παραπέμψει την υπόθεση στις αρμόδιες υπηρεσίες της ελληνικής αστυνομίας προκειμένου να ξεκινήσουν πειθαρχική έρευνα, την οποία ο Συνήγορος παρακολουθεί.

Όταν κρατείσαι ή ελέγχεσαι από την αστυνομία

Επίσης, ο Συνήγορος παρακολουθεί τις έρευνες που η αστυνομία έχει ήδη ξεκινήσει και ενημερώνει σχετικά τον Συνήγορο, ενώ μπορεί να ξεκινήσει ο ίδιος έρευνα για τη διερεύνηση ενός περιστατικού. Τέλος, κάθε πολίτης έχει τη δυνατότητα να απευθυνθεί στην Εισαγγελία και να υποβάλλει μήνυση.

10. Μπορώ να υποβάλλω μήνυση σε αστυνομικό;

Ναι. Ειδικά αν πρόκειται για προσβολή του δικαιώματος στη ζωή, βασανιστήρια ή άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, σωματικές βλάβες, προσβολή της γενετήσιας ελευθερίας και αξιοπρέπειας, ρατσιστική συμπεριφορά ή άλλη διακριτική μεταχείριση, παράνομη κατακράτηση, παράβαση καθήκοντος ή εξύβριση.

11. Τι συνιστά βασανιστήρια;

Βασανιστήρια αποτελούν η μεθοδευμένη πρόκληση σωματικού πόνου ή σωματικής εξάντλησης ή ψυχικού πόνου ικανού να επιφέρει ψυχική βλάβη. Περιλαμβάνουν επιπλέον κάθε παράνομη χρήση χημικών, ναρκωτικών ή

Όταν κρατείσαι ή ελέγχεσαι από την αστυνομία

άλλων φυσικών ή τεχνικών μέσων με σκοπό την κάμψη της βούλησης ενός ατόμου. Πολλές φορές τα βασανιστήρια έχουν στόχο την αποσύνθεση της προσωπικότητας και τη διατάραξη της διανοητικής και ψυχολογικής ισορροπίας. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου θεωρεί και άλλες πράξεις βασανιστήρια, όπως είναι για παράδειγμα τα χτυπήματα με λαστιχένια γκλοπς σε κρατούμενους/ες.

Όταν είσαι αυτόπτης μάρτυρας σε αστυνομικό έλεγχο ή σύλληψη

12. Μπορώ να φωτογραφίσω ή να βιντεοσκοπήσω κατά τη διάρκεια ελέγχου ή σύλληψης;

Ναι, όταν πρόκειται να χρησιμοποιηθεί ως το μοναδικό αποδεικτικό μέσο για την αθωότητα ενός ατόμου. Τα δικαστήρια μπορούν να κάνουν δεκτά βίντεο και φωτογραφίες από αυτόπτες μάρτυρες και συχνά οι δικηγόροι των θυμάτων αναζητούν βιντεοληπτικό υλικό. **Η βιντεοσκόπηση της αστυνομικής βίας, η οποία ξεπερνά το εύλογο μέτρο, δεν είναι παράνομη πράξη σύμφωνα με τον Συνήγορο του Πολίτη.**

13. Μπορώ να ζητήσω από τους/ις αστυνομικούς να δω τις ταυτότητές τους όταν δρουν με πολιτικά ρούχα;

Ναι. Οι αστυνομικοί με πολιτική περιβολή υποχρεούνται κατά την άσκηση των καθηκόντων τους να δηλώνουν την ιδιότητά τους και ταυτόχρονα να επιδεικνύουν το δελτίο της υπηρεσιακής τους ταυτότητας.

Όταν είσαι αυτόπτης μάρτυρας σε αστυνομικό έλεγχο ή σύλληψη

14. Υπήρξα αυτόπτης μάρτυρας σε περιστατικό αστυνομικής βίας. Πώς μπορώ να βοηθήσω το θύμα;

Ως μάρτυρας ενός περιστατικού αστυνομικής βίας μπορείς να επέμβεις και να διαμαρτυρηθείς στους/ις αστυνομικούς. Επιπλέον, μπορείς να μοιραστείς μαζί τους τα στοιχεία επικοινωνίας σου ώστε να σου απευθυνθούν σε περίπτωση που η υπόθεση προχωρήσει στη δικαιοσύνη. Τέλος, μπορείς να υποβάλεις καταγγελία στον Συνήγορο του Πολίτη.

15. Υπήρξα αυτόπτης μάρτυρας σε περιστατικό αστυνομικής αυθαιρεσίας κατά το οποίο οι αστυνομικοί με παρενόχλησαν (διέκοψαν τη βιντεοσκόπηση του περιστατικού, με χτύπησαν, με απείλησαν, κ.ο.κ.). Τι μπορώ να κάνω;

Σε αυτή την περίπτωση αποτελείς και εσύ θύμα αστυνομικής αυθαιρεσίας. Κάθε πολίτης έχει το δικαίωμα να απευθυνθεί στις αρμόδιες αρχές καταγγέλλοντας το περιστατικό (βλ. παραπάνω).

Αστυνομικός κατά τον έλεγχο ή προσαγωγή πολίτη

16. Πότε μπορεί μία/ένας αστυνομικός να ακινητοποιήσει ένα άτομο;

Ο/Η αστυνομικός θα πρέπει να **τεκμηριώνει με λεπτομέρεια** τα δεδομένα που προκάλεσαν σοβαρές υποψίες για την έρευνα ή σύλληψη ενός ατόμου με αναφορά την ίδια ημέρα. Απαγορεύεται η ακινητοποίηση, έρευνα ή σύλληψη ατόμου με βάση αυθαίρετη κρίση ή εικασία ή από το γεγονός και μόνο ότι ένα άτομο κινείται σε περιοχή υψηλής εγκληματικότητας. Το ίδιο ισχύει και για τα χαρακτηριστικά αυτού του ατόμου (χρώμα, φύλο, φυλή, καταγωγή, θρησκεία, ταυτότητα φύλου, αναπηρία, σεξουαλικός προσανατολισμός ή άλλο εικαζόμενο ή πραγματικό χαρακτηριστικό). Επιπλέον, δεν επιτρέπεται αστυνομικός να ακινητοποιήσει, να ερευνήσει ή να συλλάβει ένα άτομο με βάση τη συμπεριφορά, την έκφραση μιας άποψης ή την απροθυμία συμμόρφωσης σε απλές υποδείξεις.

Αστυνομικός κατά τον έλεγχο ή προσαγωγή πολίτη

17. Πόση ώρα μπορεί να παραμείνει ένα άτομο που έχει προσαχθεί στο αστυνομικό τμήμα;

Ο χρόνος για την ολοκλήρωση της διαδικασίας της προσαγωγής πρέπει να είναι σύντομος και ο απολύτως αναγκαίος και κάθε υπέρβαση του χρόνου αυτού θα μπορούσε να θεωρηθεί ποινικό αδίκημα ή/και παράνομη κατακράτηση.

18. Ποιες είναι οι υποχρεώσεις του/ης αστυνομικού απέναντι στα προσαχθέντα ή συλληφθέντα άτομα;

Η ακινητοποίηση, η έρευνα, η προσαγωγή και η σύλληψη ενός ατόμου αποτελούν **περιορισμούς της προσωπικής ελευθερίας**, δικαίωμα το οποίο προστατεύεται από το Σύνταγμα. Το ίδιο ισχύει και για τον σεβασμό της προσωπικότητας ενός ατόμου. Περιορισμοί συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων επιτρέπονται μόνο όταν υπάρχουν σοβαρές υποψίες παραβίασης του νόμου. Ο/Η αστυνομικός θα πρέπει να τεκμηριώσει τις πράξεις του, οι οποίες θα πρέπει να είναι ανάλογες και αναγκαίες.

Αστυνομικός κατά τον έλεγχο ή προσαγωγή πολίτη

19. Ποια διακριτικά οφείλουν να είναι ορατά στη στολή του/της αστυνομικού;

Με βάση τον νόμο και τις διαταγές του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ., οι αστυνομικοί είναι υποχρεωμένοι να φέρουν διακριτικά στις στολές τους ώστε να είναι εφικτή η ταυτοποίησή τους. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει πει ότι όταν οι αστυνομικοί φορούν κράνη ή και μάσκες και δεν φέρουν άλλα διακριτικά και οι αυτόπτες μάρτυρες δεν μπορούν να εντοπίσουν τους/ις αστυνομικούς που άσκησαν υπέρμετρη και αυθαίρετη βία, τότε υπονομεύεται εξαρχής η αποτελεσματικότητα της όποιας έρευνας και εξασφαλίζεται η ατιμωρησία για συγκεκριμένη ομάδα αστυνομικών.

20. Υπάρχει κάποιο πλαίσιο που ορίζει τους κανόνες συμπεριφοράς ενός/μιας αστυνομικού;

Σύμφωνα με τον Κώδικα Δεοντολογίας ο/η αστυνομικός:

- Υπηρετεί τον ελληνικό λαό και εκτελεί τα καθήκοντα του, όπως ορίζουν το Σύνταγμα και οι νόμοι.

Αστυνομικός κατά τον έλεγχο ή προσαγωγή πολίτη

β. Υποχρεούται να σέβεται την αξία του ανθρώπου και να μεριμνά για την προστασία των δικαιωμάτων του ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου.

γ. Ενεργεί πάντοτε με σκοπό την εξασφάλιση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, την εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος και τη διαφύλαξη των νομίμων συμφερόντων των πολιτών.

δ. Ενεργεί κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων του, με βάση τις αρχές της νομιμότητας, της αναλογικότητας, της επιείκειας, της χρηστής διοίκησης, της ίσης μεταχείρισης και του σεβασμού της διαφορετικότητας των ατόμων.

Ο νόμος προβλέπει ότι οι αστυνομικοί θα πρέπει να αποφεύγουν ακόμη και τη σύλληψη όταν πρόκειται για ασήμαντα πλημμελήματα και απειλείται από τη σύλληψη η διατάραξη της τάξης από την εξέγερση του συγκεντρωμένου πλήθους.

Οι αρμοδιότητες και υποχρεώσεις των αστυνομικών ρυθμίζονται, μεταξύ άλλων, από το Π.Δ. 141/1991 και το Π.Δ. 254/2004.

Αθήνα, Ιούλιος 2024

Ο Πρακτικός Οδηγός Δικαιωμάτων με τίτλο «20 ερωτήσεις και απαντήσεις για τα δικαιώματα των πολιτών κατά την επαφή τους με την αστυνομία» στοχεύει στην ενημέρωση των πολιτών για τα δικαιώματά τους κατά την επαφή τους με την Ελληνική Αστυνομία. Έμφαση δίνεται σε περιπτώσεις που αφορούν ελέγχους στον δρόμο και προσαγωγές, σύμφωνα με το ισχύον νομικό πλαίσιο. Ο παρών Οδηγός δεν καλύπτει το σύνολο των περιπτώσεων, ούτε περιλαμβάνει όλες τις πιθανές παραβιάσεις δικαιωμάτων.

Το παρόν κείμενο αποτελεί μέρος έργου που χρηματοδοτήθηκε από το "Guerilla Foundation". Οι θέσεις και οι απόψεις που εκφράζονται στο παρόν ανήκουν στους συντελεστές του έργου.

Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
Βαλτετσίου 39, 10681, Αθήνα
www.hlhr.gr

